

charakterných, podliakov, vykorisťovateľov a demagogov. Rozumie sa, že vždy robiť rozdiel medzi nimi.

Bolo chybou demokracie v minulosti, že príliš dôverovala ľuďom a spoliehala sa na ich statočnosť. Túto dôveru bezcharakterné individúá zneužívaly a z tohto poznania demokracia vzala dnes už dôsledky.

Oderaz sa z á k o n m i znemožní: vykorisťovanie a systém, kde sa na jednej strane budú iba hromadiť prebytky a luxus, a na druhej strane nebude čo do úst vložiť. Tieto zákony nezostanú len v Úradnom Vestníku, ale presadíme ich aj do života. Lenže nastolíme spravodlivosť nie násilím, ale zákonmi, a to spravodlivosť takú, aby nik nezavdal oprávnených príčin sťažovať si, že sa mu krivdí.

Pripomíname ešte, že strana Komunistická je stranou marxistickou a z toho vyplýva aj skutočnosť, že prijíma nielen Marxove princípy národohospodárske, ale i filozofické (dialektika, historický materializmus etc.).

Tak ako sa opiera strana Komunistická o Marxa, opierame sa my v tomto ohľade celou svojou váhou o myšlienkový svet Masarykov. Nech sa opováži niekto tvrdiť, že Masaryk bol reakcionárom! Nech sa opováži niekto tvrdiť, že všetci ti, ktorí neprijímali filozofické a národohospodárske náhľady Karola Marxa, boli reakcionármi!

Nijaký reakcionár a nijaký prepíaty pravičiar starého razenia nemôže mať predsa u nás miesta, z jednoduchej príčiny, že vedíme tento boj proti všetkým reakcionárom, prepíatym pravičiarom starého razenia a fašistom, a tento boj sa skončí ich neodvratnou záhubou.

Omyl, veľký omyl, ak niekto tvrdí, že strana demokratická zachraňuje kapitalizmus so všetkými vykorisťovateľskými a zhubnými zjavmi, tak ako ho dosiaľ zachraňoval fašizmus. Týmto ignorantom odporúčame, aby si prečítali — ak budú mať času — niekedy aj diela vedecké, aby trochu hlbšie načreli do tohto komplexu problémov a neodbavovali ich diletantským mávnutím ruky.

Súkromné vlastníctvo ponechali i v SSSR, pravda, nie ako prostriedok na ovládanie výroby a mocenských kľúčov. O to aj nám ide a toho sa držíme. Dnes niet času, ani miesta v novinách, v rozhovoroch, v boji atď. na iné ako: vzájomne a úprimne si pomáhať, sjednotiť sa s celou dušou a s celým srdcom v terajšom protifašistickom oslobodzovacom boji, aby sme boli silnejší a urýchlili koniec gardistickému a hitlerovskému vladáreniu u nás a vyhnali z našej svätej krajiny nemeckých barbarov. Musíme koncentrovať všetky sily na obranné práce, presadiť ich a uviesť do života.

Musíme oslobodiť prechodne stratené slovenské mestá a dediny a prejsť do ú t o k u. Všetkými svojimi ľudskými silami musíme to napomáhať v úprimnej vzájomnosti.

Len to a nič iné je teraz dôležité!

Čas, 8. 10. 1944, čís. 19.

[78]

1944, 11. říjen. Banská Bystrica. — Úvodník povstalecké „Pravdy“ o úkolech dělnické třídy na osvobozeném území, zejména o dělnické kontrole výroby v závodech.¹

Nové úlohy robotníků

Slovenské povstanie postavilo robotníkov v továrňach pred nové veľké úlohy. V občianskom živote vznikly nové revolučné orgány, miestne i okresné národné výbory, ktoré majú najširšie práva, reprezentujú politickú moc ľudu a sú jej zárukou. V závodoch sú to závodné

¹ Autorem článku byl S. Takáč.

(národné) výbory, na ktorých leží plná zodpovednosť a od ktorých sa čaká vyplnenie mnohých úloh. Robotníctvo si toto musí plne uvedomiť.

O čo tu ide?

Za ČSR boli práva robotníctva ohraničené presne na veci, ktoré sa týkali robotníctva priamo: mzdy, výluky, podpory v nezamestnanosti atp. Všetka činnosť, ktorú robotnícke odborové organizácie obstarávaly a viedly, bola tým určená a možno o nej povedať, že to bola skoro výlučne len obhajoba robotníckych hospodárskych a sociálnych záujmov. Stav tento sa za slovenského štátu zhoršil. Ak za ČSR robotníctvo vykonávalo na odborové organizácie aký — taký vplyv a cez ne aj na vedenie závodu — za tisoenského Slovenska sa odborové organizácie od robotníctva celkom odlúčily. Ich reprezentanti prestali sa starať o záujmy robotníctva, prestali ho viesť do bojov za jeho požiadavky, vyplňovali len a iba príkazy bratislavských pánov. Robotníctvo stratilo o ne preto záujem a keď sa aj muselo smieriť s nadiktovaným platením príspevkov, chovalo sa k nim krajne nepriateľsky, považujúc ich právom za predstaviteľov riaditeľstiev podnikov a vládnucej triedy.

Teraz náhle je robotníctvo postavené pred celý súhrn rôznych a dôležitých povinností: má sa starať o všetko, čo sa robotníka i dosiaľ bezprostredne dotýkalo, ako mzdy, pracovné podmienky a všetky tzv. hospodárske otázky. Okrem toho navalily sa celkom nové úlohy, povedal by som politické. Ale politický ráz týchto úloh netkvie len v tom, že robotníctvo zasahuje do otázok, týkajúcich sa politickej orientovanosti a politickej spoľahlivosti či nespoľahlivosti riaditeľov, inžinierov, majstrov atď. svojho závodu. Politický ráz činnosti robotníctva je najmä v tom, že celý závod a všetky otázky s ním súvisiace (technické i obchodné vedenie, potreba surovín, odbyt výrobkov, obmedzenie či rozšírenie výroby, vojenská obrana závodu i oslobodenej vlasti, zásobovanie robotníctva atp. atp.) sú dnes vecou tak robotníctva ako aj riaditeľstva. Ak robotníci majú pred sebou takúto činnosť, musia sa na ňu veľmi rýchlo pripraviť a usilovne sa učiť plniť ju čo najlepšie.

Veľa robotníkov chráni dnes slobodu so zbraňou v ruke proti najhoršiemu a najzúrivejšiemu nepriateľovi robotníctva a pri tom iste rozmýšľa o tom, čo príde, keď nepriateľ bude porazený. Ich kamaráti, ktorí ostali v práci, musia sa pousilovať, aby po návrate svojich súdruhov z frontov mohli týmto hrdo ukázať, že ani oni nespali, ale že urobili všetko pre lepší život pracujúcich, že sa postarali o riešenie sociálnych problémov na širokej základni.

Pomer robotníctva k továrni je dnes ešte rôzny. Sú továrne, kde je robotníctvo ešte v spánku, do ktorého sa tak nedobrovoľne utiahlo, nechápe, čo všetko mu povstanie dalo, a nečinne sa díva, ako riaditeľstvo samotné vedie podnik, je len k robotníctvu znateľne zhovievavejšie a úctivejšie. Robotníci to vidia a pritom nevidia, že by urobili čo len jeden krok dopredu.

V lepších prípadoch sa robotníctvo dožaduje svojich práv a usiluje sa, aby mohlo spolurozhodovať o mnohých veciach, ktoré doteraz patrily výslovne len do kompetencie riaditeľstva. Podľa toho, aké sú riaditeľstvá, vyzerá aj situácia v továrni. Sú prípady, v ktorých sa pánom z riaditeľstva tieto snahy robotníkov nijak nepáčia, všemožne ich brzdia a potláčajú, no pretože žijeme v revolučných časoch, predsa ich len trpia (lebo ťažko sa dnes chovať panský bez rizika). Naproti tomu sú podniky, kde na vedúcich miestach sú ľudia s otvorenými očami, ktorí už roky čakali na chvíle, kedy budú môcť privítať tú najúplnejšiu spoluprácu s robotníkmi i pri zelených stoloch. Vedenia takýchto podnikov neobracajú sa k závodným výborom len vtedy, keď potrebujú ich podpisy a pečiatky na písme, bez ktorých tieto nič nestoja, ale majú a jasne prejavujú a dokazujú hlboký a vedomý záujem na tom, aby sa robotníci i riaditeľstvo naučili spolupracovať a spolurozhodovať o všetkom, čo k podniku patrí, a tak vytvorili nové vedenie závodu. Takýchto podnikov máme málo, ale musíme byť radi, že ich predsa máme. Tu sa robotníctvo zaúča pre nové úlohy a sme si istí, že tak robí s radosťou, lebo vie, že sú to prvé dobré začiatky budúcich pokrokov. Nepochybujeme ani najmenej, že sú to súčasne najkrajšie dni aj pre tých našich odborníkov technikov, organizátorov i hospodárov, ktorí dávno snili o chvíli, keď sa prelomí priehrada a oni prestanú byť pre robotníkov najnenávidenejšími vykorisťovateľmi, riaditeľmi, boháčmi a pánmi.

Pred robotníkmi stoja už vyše mesiaca nové úlohy, nielen mzdové, nielen odborárske, ale omnoho vážnejšie a zodpovednejšie. Robotníci si musia byť toho plne vedomí, musia sa pustiť do tejto veľkej práce, musia sa učiť pilne. Musia dobehnúť čo najrýchlejšie všetko, k čomu sa doteraz nikdy nemohli dostať, aby tak pripravili sebe i ostatným takú budúcnosť, za akú bojujú i pracujú.

Pravda, 11. 10. 1944, čís. 28. — Téz Perom a krvou, Bratislava 1959, str. 181—183.

[79]

1944, 13. říjen. Německá. — Z projevu Marka Čulena na schůzi rolníků o zásadách, na nichž bude vybudován nový život slovenského pracujícího rolnictva.¹

Vo svätom boji slovenského národa proti nemeckým votrelcom zastávajú si svoje miesto aj roľníci. Vo vojenskej či partizánskej uniforme odrážajú útoky Nemcov a sami smelo udieľajú do nich, aby ich vyprášili z našej krajiny. A pokiaľ ostali doma, na svojich gazdovstvách, pomáhajú slovenskému vojsku a partizánom tým, že ich zásobujú svojimi výrobkami. Prečo to robia? Preto, lebo ako dobrí Slováci nemôžu pripustiť, aby nad Slovenskom panoval Nemec a Maďar, a ako roľníci nemienia strpieť, aby si s plodmi ich zeme a ich práce rozkazovali cudzí dobyvatelia a vyžierači.

Ale slovenskí roľníci cítia a vedia ešte niečo: že keď sa nám podarí pomocou veľkého slovanského Ruska striasť so seba jarmo, ktoré nám položili na šiju nepriatelia slovanských národov, nemeckí fašisti a s druhej strany maďarskí grófi, tým sa nám naskytne jedinečná príležitosť, aby sme si lepšie zariadili svoj národný život a aby sa podstatne zlepšil najmä tiež život slovenského roľníckeho ľudu.

No bratislavskí zradcovia, ktorí vydali Slovensko Nemcom a stali sa zato ich šafármi a drábmi, strašia roľníkov, že náš jednotný protinemecký odboj ich existenčne poškodí. Strašia ich najmä tým, že my, komunisti, im vezmeme pôdu. Je to ničomná lož, aká môže vystať len od zapredancov. Naopak, pôda roľníkov je nám svätá, nedotknuteľná. Bránime ju teraz proti Nemcom a bránili by sme ju proti každému, kto by chcel na ňu siahnuť. Pôda musí ostať roľníkovi, jemu patrí, lebo on na nej pracuje.

Viac! Treba mu umožniť, aby ju obrábal v pokoji a mal z nej čo najväčší užitek.

Čo potrebuje roľnícky ľud?

Sme presvedčení, že ťažké, ba biedne polozenie väčšiny slovenských roľníkov by sa dalo pomerne v krátkom čase citeľne zlepšiť. Sme tej mienky, že hneď v prvých časoch nového štátneho života, ktorý si vybudujeme s Čechmi a Karpatskými Ukrajincami ako rovní s rovnými, treba na zlepšenie roľníckeho života uskutočniť tieto opatrenia:

1. Len čo prejdú mimoriadne časy, vyvolané vojnovými pomermi, bude treba dať roľníkom slobodu voľne nakladať so svojimi výrobkami. Aby boli roľníci chránení pred klesaním cien, môže sa zachovať monopolný výkup obilia, ale s podmienkou, že v monopole bude rozhodovať malý a stredný roľník. Drobnému roľníkovi sa musia zaručiť také ceny, ktoré zaistia jemu a jeho rodine slušný život.

¹ Tento projev, pořádaný dne 13. října 1944, byl součástí rozsáhlé mobilizační kampaně o rolnické politice strany, na níž se podílel M. Čulen neúnavně od svého přiletu ze Sovětského svazu na Slovensko na základě podrobných tézí, vypracovaných Janem Švermou (podle Perom a krvou, str. 22). M. Čulen řečnil na shromážděních rolníků, na okresních konferencích a veřejných schůzích KSS i v závodech, navštěvoval partyzánské oddíly a besedoval s vojáky o politice komunistické strany (viz např. Pravda z 10. 10. 1944 „Verejná schůzka KSS v Podbrezovej“).